

És un fet ben conegut que, d'entre tots els països europeus, Catalunya és la nació on, junt amb algunes zones occitanes del Sud, es fa, de molt, el més gran consum culinari de bolets, que tant a la major part d'Espanya, com en els altres països són mirats amb desconfiança exagerada; Font i Quer i altres botànics tenen publicades curioses dades i observacions sobre aquesta diferència de popularitat: es tracta sens dubte d'una discrepància d'arrencada antiquíssima. Els diccionaris històrics no han recollit gaire documentació del mot. *AlcM* el registra en un text del S. xv, *Flos de les Medicines*. Figura ja en diccs. com el català-alemany de 1502 («Schwamm», 1249) o Onofre Pou, 1575 («esca de bolets secs: fomes, -itis», p. 220). En llengua d'oc podem citar ja l'ex. de l'*Elucidari de las Proprietatz*, que sembla ser llenguadocià i del S. XIII, on es recomana coure'ls amb peres per llevar-ne les propietats tòxiques: «es propri a peras tolre a boletz tota la maleza, ab els cuechas» (Rayn. II, 234).¹

En català el mot ha estat sempre d'ús comú a totes les terres de la llengua; si bé amb algunes diferències regionals; especialment la que subratlla *AlcM*: «a Catalunya s'aplica a tota mena --- sien comestibles o no ho sien; té a Mallorca un significat més restret, designant únicament aquelles varietats que no són comestibles o que la gent no les considera bones a menjar». No sé si això és general a Mallorca i menys a les Illes: d'Es Mercadal de Menorca tinc nota de l'ús de *buléts* (sense divergències, 1964); a Banyalbufar me'n detallaren bastants, que no són certament bolets dolents: *kagómas*, *kámásdekes*, *péus da rāta*, *žirgolos* (que neixen allà a on hi ha *esca*) (1963). Cap als Pirineus l'àrea del mot arriba fins als límits de la llengua: *boléts* és el terme genèric a Cardós i Vall Ferrera; fins al parlar llenguadocià-rossellonès de Vingrau (*buléts*), si bé allà es tracta especialment del bolet de soca, que creix per la vora dels arbres blancs (1960). En terres valencianes es consumeixen menys que en el Principat, quasi només l'*esclata-sangs*, que és el rovelló del Nord (*Las Provincias*, 22-IV-75, p. 23). A la zona valenciana de Migjorn s'usen formes sens dubte mossàrabs: el derivat retrògrad *bólos* usat com a nom genèric dels fúngids el sento a Beniarrés i a Alcalà de la Jovada (1962); en aquest poble el terme abraça els *fóngos* (grossos i grocs, altre mossarabisme), *bolos blancs*, *morenes* i *asklatasáns* (únics que mengen ells); tanmateix també per aquelles terres es manté la forma del català comú: *bolét* a Lutxent (= cast. «hongo»), a Confrides,² etc.

DERIV.: *Boletada*. *Boletaire*. *Boleteta*. *Boleter* 'lloc on es fan molts bolets' (en el rossellonès J. Seb. Pons); la forma antiga *boledera* s'ha conservat en diverses zones com a NL (en canvi *Fonguera*, nom de muntanya a la Vall d'Àneu, prop d'Espot).

¹ *Boleta* 'carrereta, moixeró (mena de bolet)' propi de Taüll (1969) dins la V. de Boí, amb -r- conservada a la manera precatalana (com en els NLL *Colieto*, *Llubriquito*, *Llebreta*).

² Cf. A. Sallent, *Noms de bolets en català*, BDC IV, 23ss.; Walde-H., s. v.; FEW I, 426-7; per a

noms dialectals occitans, sobretot tolosans, vegeu M. C. Roumeguère, *Glossaire mycologique étymologique*, en els *Mémoires de la Soc. Agr. Scient. et Litt. des Pyr.-Or.*, XXI, 217ss. Séguy, *Noms de plantes d. Pyr. C.* De l'especialista neoyorquí R. Gordon Wasson, que hi treballa des de fa més de 20 anys, i té recollida sobretot molta documentació catalana, esperem un valuós diccionari (etimològic) de noms de bolets romànics. —² On em deien que la *giula* (cf. *girgola*) és «bolet que ix de les soques, molt bo, més fi que l'esclata-sangs» (1963). El monoverí Canyís —si ho entenc bé—, usa com a nom d'una mena de bolet una forma *bleda*, que podria resultar d'ultracorrecció d'una forma de l'àrab local «es millós *bledes* se crien elles soles a la soca de carrasques y se coneixen des *bolets* en que tenen es puntes de fulles rosegas des borregos; avies es *bledes* en una portaora, espolsan-les --- quan estiguen netes ---» (*Canyissaes*, p. 64).

BOLIC, 'farcell o fardell de roba, mercaderia, etc.', 'conjunt d'objectes enredats', i el seu derivat *EMBOLICAR*, constitueixen una entitat lexical pròpia i exclusiva de la nostra llengua; d'origen incert: en aparença es tracta d'un derivat de *BOLA*, i pot ser que sigui així, però són extraordinaris el mode i el sentit de la derivació, i és estrany que el derivat sigui més antic i general en la llengua que el seu primitiu *bola*; una possibilitat no rebutjable és que sigui un mot pre-romà d'origen indoeuropeu (arrel *ṽOL-* 'vincular, enrotllar, girar'); en tot cas és clar que *embolicar* és el que deriva de *bolic* i no pas viceversa, i que res no tenen a veure directament amb la família llatina de *VOLVĒRE* 'enrotllar' (d'on s'extragueren *INVOLVĒRE* i els cat. *BOLCAR* i *embolcar*, llatí vulgar **VOLVICARE*). □ 1.ª doc.: 1345.

En un doc. mallorquí d'aquesta data, citat pel *DAG.*: «item un *bolich* de robes velles de serventa». Sobretot pel fet d'estar en plural *bolichs* hem de creure que és també el mot (14, 98.3) que figura en el Torcimany d'Aversó. En la bella traducció del *Decameron* feta pels monjos de Sant Cugat c. l'a. 1400: «la ploma enbolcada en un gran *bolich* de sendat»; i apareix çà i llà a cada moment, amb aquest sentit, d'aplicació comercial o de transport, en tota mena de textos literaris i documentals dels Ss. XIV, XV i posteriors; de manera que amb gran raó preconitzava Fabra que es revigoritzés i generalitzés el mot, en la llengua moderna i comuna, amb els sentits dels castellanismes *bulto* i *fardo*; és un excellent sinònim de *fardell* («roba, paper o altra mercaderia posada ben pitjada dins un embolcall d'arpillera, roba enquitranada, etc...») i també del popular *farcell*, d'ús més familiar. Al costat d'això existeix ja des d'antic una altra acc., més pròxima al sentit d'*embolicar* (= *enredar*), 'manyoc de cabells, fils, fibres, etc.': *bolic de cabells*, *de cordes* [1460], *d'arrels*, etc.; i aquest, sovint es combina en inextricable expressió genèrica amb l'acc. anterior, tal com ho veiem en el testimoni de Jaume Roig que adduiré més avall.